

Методика вдосконалення навчально-пізнавальної діяльності майбутніх офіцерів-психологів запасу в процесі вивчення курсу «військово-спеціальна підготовка»

І. А. Черкун

Національний університет «Одеська морська академія», м. Одеса, Україна
Corresponding author. E-mail: tanyuska-v@yandex.ru

Paper received 18.09.2016; Accepted for publication 29.09.2016.

Анотація. У статті окреслено проблему військово-спеціальної підготовки майбутніх офіцерів-психологів запасу в умовах вищих навчальних закладів. Проаналізовано методику удосконалення навчально-пізнавальної діяльності майбутніх офіцерів-психологів запасу. Виокремлено провідні теоретичні підходи до системи військово-спеціальної підготовки офіцерів-психологів запасу в процесі вивчення курсу «Військово-спеціальна підготовка».

Ключові слова: військово-спеціальна підготовка, майбутні офіцери-психологи запасу, методика, навчання.

Процес навчання у вищих військових навчальних закладах з підготовки офіцерів запасу, його зміст і організація об'єктивно залежать від рівня розвитку військової науки, озброєння і техніки, технологій їх використання, способів ведення збройної боротьби та захисту державних інтересів. Цю залежність виражає діалектичний принцип відповідності змісту навчання у військовому вищому навчальному закладі потребам професійної діяльності офіцерів-психологів запасу в умовах мирного і воєнного часу.

Військовий фахівець офіцер-психолог запасу не може бути професіоналом, якщо він не розуміє закономірностей репродуктивної та продуктивної психолого-педагогічної діяльності, не володіє різними формами, методами, способами та засобами навчання, гнучким стилем міжособистісного спілкування.

Сучасний світовий досвід застосування військ в локальних війнах і збройних конфліктах, антитерористичних та миротворчих операціях свідчить про підвищення ролі морально-психологічного чинника у досягненні переможної мети.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показує, що потребою сучасності є зростання вимог до моральних, психологічних і професійних якостей військовослужбовців та їх елітної частини – офіцерів, до їх професійного освітнього становлення, що в свою чергу виконує завдання навчального та вихованого характеру щодо підлеглих. Від рівня підготовки офіцера, його моральних та ділових якостей в повній мірі залежить боєготовність і боєздатність підрозділів та військових частин [5, с. 276].

Дослідження проблеми військово-спеціальної підготовки фахівців присвячені здебільшого таким питанням: методичній системі навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів військово-соціального управління – Л. В. Олійник [2], формування військово-спеціальної компетентності майбутніх офіцерів прикордонників – О. В. Торічний [6], педагогічних засад професійної підготовки офіцерів запасу вищих навчальних закладів – С. М. Морозов [1], організаційно-педагогічних умов військової підготовки студентів цивільних вищих навчальних закладів – С. М. Подтергера [4], особливостей організації військово-педагогічного процесу на кафедрах військової підготовки цивільних вищих навчальних закладів – В. П. Чабаненко [7].

Разом із тим, зазначені аспекти професійної підготовки офіцерів запасу у ВНЗ, її особливості, пов'язані з організацією військово-спеціальної підготовки офіцерів-психологів запасу, не набули належного відображення у військово-педагогічній літературі, недостатньо враховано сучасні вимоги, пов'язані з інтеграцією України в європейський освітній простір, тощо.

Метою даної наукової розвідки є визначення методики вдосконалення навчально-пізнавальної діяльності майбутніх офіцерів-психологів запасу в процесі вивчення базового курсу «Військово-спеціальна підготовка».

Засобами досягнення цілей військово-спеціальної підготовки є: розробка ієрархії цілей військово-спеціальної підготовки офіцерів-психологів запасу; розробка моделі фахівця (професіограми) з конкретної спеціальності; розробка кваліфікаційних вимог як доповнення до Державних освітніх стандартів; створення навчально-методичного комплексу, що включає навчальні плани, програми, комп'ютерні технології, навчальні посібники, що забезпечують високий рівень військово-спеціальної підготовки; розподіл функцій, повноважень і відповідальності за організацію військово-спеціальної підготовки; створення інформаційно-технологічного середовища навчання; відбір змісту військово-спеціальної підготовки з конкретних дисциплін та тем; забезпечення дидактичних умов реалізації системно-цілісного підходу в організації військово-спеціальної підготовки; розробка технології відбору та конструювання базового курсу «Військово-спеціальної підготовки» майбутніх офіцерів психологів.

Розробка технології відбору та конструювання курсу «Військово-спеціальна підготовка» базується на наступних елементах: відбір за принципом генералізації – концепція змісту навколо провідних ідей, принципів і закономірностей науки, на якій базується навчальна дисципліна; відбір за принципом наукової цілісності, внутрішньої логіки науки, що є базою навчальної дисципліни; відбір, заснований на використанні сучасного наукового змісту, нових наукових досягнень, теорій і фактів; відбір такого змісту, яке повинно відповідати загальним цілям підготовки фахівців, що визначається в кваліфікаційних вимогах і державних освітніх стандартах.

Суть процесу конструювання полягає у виявленні

системи смислових зв'язків між елементами змісту (знання) великої дидактичної одиниці (курсу) та розташуванні навчального матеріалу в тій послідовності, яка впливає з цієї системи зв'язків. Таким чином, процес конструювання відповідає на питання: якою має бути структура змісту (знання) і яка послідовність освоєння елементів змісту. В свою чергу, конструювання змісту курсу означає виявлення питань до теми і послідовність їх вивчення відповідно до логіки взаємозв'язку останніх. Для етапу конструювання змісту курсу «Військово-спеціальна підготовка» мають значення практичні форми реалізації принципів конструювання і їх наочного уявлення.

Освітній процес у системі інтенсивного навчання розглядається як взаємопов'язана діяльність викладачів і учнів, що протікає в рамках педагогічної системи, яка включає як викладачів і учнів, так і цілі, зміст, методи, засоби, форми навчання і навчально-матеріальну базу. Подібна цільова організація технології військово-спеціальної підготовки повинна бути спрямована на формування елементів готовності офіцера запасу до військово-професійної діяльності, до яких, як показали наші дослідження, відносяться:

1) філософське осмислення проблем військово-спеціальної діяльності майбутніх офіцерів-психологів запасу;

2) здатність до інформаційної саморегуляції; вміння проводити пошук і збір професійно-важливої інформації у вигляді стрічок через; організація пошуку професійно важливої інформації за допомогою сучасних телекомунікаційних засобів;

3) знання особливостей організації інформаційних потоків у військово-професійному середовищі; здатність використовувати в професійній діяльності нові інформаційні технології;

4) вміння вирішувати професійні завдання; постійне самовдосконалення в плані інформаційної адаптації до змін, що відбуваються в військово-професійному середовищі.

Необхідно виділити три рівня значущості в процесі формування методики навчання:

перший – формування попереднього орієнтування;

другий – забезпечення базового орієнтування в процесі вирішення завдань спеціальної підготовки майбутніх офіцерів-психологів запасу;

третій – забезпечення засвоєння майбутніх офіцерів-психологів запасу основних військово-професійних функцій у процесі вирішення завдань військово-спеціальної підготовки.

Значимість навчальної дисципліни у формуванні методики навчально-пізнавальної діяльності в процесі військово-спеціальної підготовки забезпечується на рівнях:

- попереднього орієнтування: формуванням узагальнених уявлень про військово-спеціальної підготовки; орієнтацією учня до розпізнання поточної ситуації, яка залежить від особливостей військово-спеціальної підготовки; формуванням орієнтовною основи військово-спеціальної підготовки у військово-професійної діяльності;

- базового орієнтування: формуванням розуміння в учнів особливостей організації військово-спеціальної підготовки у військово-професійної діяльності; формуванням умінь вибору засобів пошуку, збору та перетворення професійно-важливої інформації; спря-

мованістю на самоаналіз діяльності учнів в процесі вирішення професійних завдань;

- засвоєння професійних функцій: формуванням у учнів цілісного бачення процесів військово-спеціальної підготовки, що реалізуються в військово-професійному середовищі; формуванням у учнів розуміння сутності діяльності, яка реалізується в процесі вирішення завдань технічної підготовки; формуванням творчого підходу у вирішенні військово-професійних завдань військово-спеціальної підготовки.

Реалізації розробленої нами технології процесу військово-спеціальної підготовки забезпечується за допомогою наступних методичних прийомів:

- виокремлено основні етапи формування організації навчально-пізнавальної діяльності учнів в процесі військово-спеціальної підготовки;

- визначена структура і зміст навчальної діяльності на кожному з етапів підготовки;

- визначена мета кожного етапу в залежності від сформованості видів професійно значимої діяльності;

- використанні наступні методи навчання: інформаційно-рецептивний, репродуктивний, проблемного викладу і дослідницький.

Результат навчання визначається вмістом контролю на кожному з етапів.

Перший етап – попереднього орієнтування, спрямований на формування узагальнених уявлень про військово-спеціальну підготовку майбутніх офіцерів-психологів запасу у сфері професійної компетентності і відповідальності, що забезпечує можливість виявлення нових семантичних зв'язків у структурі концептуальної моделі учня, який має на меті створення початкового уявлення про дану складову військово-професійної діяльності. На цьому етапі структура і зміст навчальної діяльності визначаються на трьох рівнях при відповідному їм змісту. Семантична і прагматична їх значимість визначається розумінням особливостей організації військово-спеціальної підготовки і в військово-професійній діяльності. Контроль на даному етапі спрямований на визначення якості рішення військово-професійних завдань у стандартних ситуаціях.

Другий етап – базове орієнтування, що забезпечує учням можливість орієнтуватися в питаннях військово-спеціальної підготовки майбутніх офіцерів-психологів запасу, оцінювати її і вибирати оптимальні варіанти впливу на предмет діяльності. Цей етап відповідає другому рівневі орієнтування, який відповідає на питання: що являє собою військово-спеціальна підготовка, що в ній потрібно змінити і з якою метою. З точки зору формування психологічної моделі на даному етапі здійснюється побудова образу, на основі якого будуть створюватися елементи концептуальної моделі, а потім і оперативний образ конкретної дії.

На третьому етапі – засвоєння основних військово-професійних завдань, що виникають в процесі військово-спеціальної підготовки майбутніх офіцерів-психологів запасу, формувалася виконавча частина діяльності, що представляє собою практичну реалізацію певних способів зміни. Вона містить докладний поопераційний опис діяльності офіцера запасу при виконанні ним військово-професійних завдань. Даний

етап забезпечує засвоєння основних військово-професійних функцій в процесі вирішення завдань військово-спеціальної підготовки майбутніх офіцерів-психологів запасу. Контроль на даному етапі здійснюється на основі аналізу готовності учнів до вирішення завдань військово-спеціальної підготовки. Заключним етапом є забезпечення контролю протягом усього процесу навчання.

Для організації дослідно-експериментального дослідження нами визначено такі умови: організація навчального процесу на базі моделі військово-спеціальної підготовки, що забезпечує підвищення якості військово-спеціальної підготовки офіцерів-психологів запасу шляхом організації інтенсивного педагогічного процесу; оптимальний відбір змісту тем військово-спеціальної підготовки на основі аналізу військово-професійних завдань, що вирішуються офіцером запасу; реалізація авторської методики в процесі вивчення базового курсу «Військово-спеціальна підготовка» офіцерів-психологів запасу.

Удосконалення професійної підготовки офіцера-психолога запасу забезпечується у разі, якщо цільовим компонентом її організації виступає орієнтація процесу навчання на формування заданого рівня військово-спеціальної підготовки офіцера-психолога запасу до професійної діяльності в сучасних умовах за допомогою вдосконалення вивчення базового курсу «Військово-спеціальна підготовка».

Підсумовуючи вище зазначене, можемо стверджувати, що безперервність освітнього процесу формування рівня військово-спеціальної підготовки майбутніх офіцерів-психологів запасу забезпечується авторською методикою, реалізація якої здійснюється за допомогою трьох взаємопов'язаних етапів. Кожен етап забезпечує відповідну структуру і зміст навчальної діяльності в процесі вивчення базового курсу «Військово-спеціальна підготовка». Задані цілі досягаються в залежності від сформованості видів професійної діяльності. Результат навчання визначається вмістом контролю на кожному з етапів підготовки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Морозов С. М. Педагогічні засади професійної підготовки офіцерів запасу вищих навчальних закладів / С. М. Морозов // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2013. – № 1 (66). – С. 127–137.
2. Олійник Л. В. Основи побудови методичної системи навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів військово-соціального управління/ Л. В. Олійник // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2013. – № 4 (69). – С. 178–190.
3. Пехота О. М. Індивідуалізація професійно-педагогічної підготовки вчителя : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія та методика професійної освіти" / О. М. Пехота. – К., 1997. – 52 с.
4. Подтергера Є. М. Організаційно-педагогічні умови військової підготовки студентів цивільних вищих навчальних закладів : дис... канд. пед. наук : 13.00.04 / Подтергера Євген Миколайович. – Одеса, 2007. – 198 с.
5. Стасюк В. В. Психолого-педагогічна компетентність як основа професіоналізму військового фахівця оперативнотактичного рівня підготовки / В. В. Стасюк, І. В. Толлок // Вісник Національного університету оборони України. – 2012. – Вип. 5 (30). – С. 274–278.
6. Торічний О. В. Теоретико-методичні засади формування військово-спеціальної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі навчання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.02 "Теорія та методика навчання (загальновійськові й військово-спеціальні дисципліни)" / О. В. Торічний. – К., 2013. – 38 с.
7. Чабаненко В. П. Особливості організації військово-педагогічного процесу на кафедрах військової підготовки цивільних вищих навчальних закладів / В. П. Чабаненко // Збірник наукових праць: Військова освіта – 2007. – Вип. 2 (20). – С. 32–39.

REFERENCES

1. Morozov S. M. Pedagogical principles of training reserve officers of higher education institutions / S. M. Morozov // Bulletin of the National Academy of State Border Service of Ukraine. - 2013. - № 1 (66). - S. 127-137.
2. Oliynyk L. V. Fundamentals of methodical system of training military special subjects masters of military-social administration / L. V. Oliynyk // Bulletin of the National Academy of State Border Service of Ukraine. - 2013. - № 4 (69). - S. 178-190.
3. Piechota A. M. Individualization vocational and educational training of teachers: Thesis. Dis. on competition sciences. degree of doctor ped. Sciences specials. 13.00.04 "Theory and Methods of Professional Education" / O. M. Piechota. - K., 1997. - 52 p.
4. Podterhera E. M. Organizational and pedagogical conditions for students of military training civilian universities, dis candidate. ped. Sciences: 13.00.04 / Podterhera Evgeniy Nikolaevich. - Odessa, 2007.-198p.
5. Stasiuk V. V. Psycho-pedagogical competence as the basis of professional expert military operational and tactical level training / V. Stasiuk, IV Tolok // Proceedings of the National Defence University of Ukraine. - 2012. - Vol. 5 (30). - S. 274-278.
6. Torichnyy A. V. Theoretical and methodological principles of formation of military special competence of future officers of border guards in the learning process: Author. Dis. on competition sciences. degree of doctor ped. Sciences specials. 13.00.02 "Theory and methods of training (zahalnoviyskovi and special military discipline)" / O. V. Torichnyy. - K., 2013. - 38 p.
7. Chabanenko V. P. Features of military educational process at the department of military training civilian universities / V. P. Chabanenko // Proceedings of Military Education - 2007 - Vol. 2 (20). - P. 32-39.

Methods of improving teaching and learning of future officers-psychologists stock in the study course Special military training" Cherkun I. A.

Abstract. This paper outlines the problem of military and special training of future officers-psychologists stock in terms of higher education. The analysis method of improving the teaching and learning of future officers-psychologists stock. Thesis there is determined leading theoretical approaches to the system of military officers special training psychologists stock in the study course "Military special training."

Keywords: military special training, future officers, psychologists stock, technique training.

Методика совершенствования учебно-познавательной деятельности будущих офицеров-психологов запаса в процессе изучения курса «Военно-специальная подготовка»

И. А. Черкун

Аннотация. В статье обозначены проблемы военно-специальной подготовки будущих офицеров-психологов запаса в условиях высших учебных заведений. Проанализировано методику совершенствования учебно-познавательной деятельности будущих офицеров-психологов запаса. Выделены ведущие теоретические подходы к системе военно-специальной подготовки офицеров-психологов запаса в процессе изучения курса «Военно-специальная подготовка».

Ключевые слова: военно-специальная подготовка, будущие офицеры-психологи запаса, методика, обучение.